

EESTI
HARIDUSFOORUM

Milline on Eesti hariduse ühiskondlik kontekst aastaks 2040?

Mati Heidmets, TLÜ emeritprofessor

Marju Lauristin, TÜ
emeritprofessor

22.- 23.nov. 2024 Viljandi

Maailm aastal 2040? Mida peaksid kool ja haridus tegema?

- Tulevikuoskuste/21.sajandi oskuste käsitleksi ja loendeid sadu! OECD, World Bank, Eesti OSKA jt
- Tulevikuvaated ajas muutnud: 1990dateel fookuses digioskused, nullindatel saabusid sotsiaalsed oskused, siis koostöö ja heaolu, nüüd tehisaru ...
- Meie arutelu lähtepunktiks on Eesti arengu prognoos ja ülemaailmse "kollektiivse aju"* ideed sellest, mis suunas peaks õppimine ja õpetamine lähikümneanditel edenema

*Kollektiivne aju: *International Summit of the Teaching Profession 2024. Singapore, April 22-24th ja selle soovitusel.*

Mida oskame praegu ette näha maailma ja Eesti olukorrast aastaks 2040?

- Demograafilised trendid: Euroopa, sh Eesti rahvastiku kidumine
- Kultuurilised ja ideoloogilised trendid: valgustuaajast pärit ratsionalistliku humanismi paradigma taandumine? Post- või neoglobalism? Post- või neonatsionalism? Postimperialism? Postkapitalism? Posthumanism?
- Geopoliitilised trendid: Hiina ja USA vastasseis, Euroopa langus? India, Lääne-Ameerika ja Aafrika roll maailmalaval? Uued konfliktid ja uued liidud? Uus logistika mandrite vahel? Kliimamuutustega seotud majanduslikud jm trendid
- Tehnoloogiliste muutustega seotud trendid isiklikes harjumustes ja eelistustes, majanduses, tööturul, tarbimises, ühiskonna juhtimises, rahvusvahelises koostöös
- Põlvkondade vahetuse ühiskondlik ja psühholoogiline mõju (vajaduste, väärtuseelistuste, eluviisi, pere- ja töösuhete, meedia ja kultuuritarbimise, poliitilise käitumise muutused)
- Jm?

Mis püsib? Mis on kindel?

- Asukoht: Eesti asub ikka Ida ja Lääne piiril
- Väiksus: kogukondlikkus ja kiire reageerimine kui väikese ühiskonna eelis
- Põlvkondade vahetus: 2040 aastal haridusteed alustavad lapsed on sündinud pärast 2035 aastat. Nad on meie praeguste gümnasistide ja tudengite lapsed. Meie praegune otsustajate põlvkond on nende vanaisad ja vanaemad.

Viis põhilist muutust

- Esiteks, **lapsi jääb vähemaks**, seega iga lapse vaimse võimekuse, sotsiaalsete pädevuste ja agentsuse maksimaalne areng muutub aina olulisemaks, sealhulgas ka iga teise kultuuritaustaga ja erivajadustega lapse. Rahvastiku vähenedes tuleb senisest kvaliteetsema hariduse võimalus tagada viimsele kui ühele Eestis kasvavale lapsele ning viia haridusliku ebavõrdsuse mõju nullilähedaseks! (Sellest on Eneli Kindsikol kohe meie järel eraldi ettekanne).
- Teiseks, **maailm muutub järjest enam ettearvamatuks ja kriisidest puretuks**, samas muutuvad nii põlvkondade, rahvuste siseste huvirühmade kui erinevate riikide, kultuuride ja tsivilisatsioonide suhted praegusega võrreldes palju pingelisemaks. Globaalsel tasandil suureneb Lääne ja Ida konkurents ja tõuseb Ida mõju. Ka väikeriigi haridus peab toetama maailmakodanikuks kasvamist ning andma teadmisi teistest rahvastest ja riikidest, arendama enda ajaloo orienteerumist maailma ajaloo taustal ning harjutama nii kultuuridevahelist läbikäimist kui valmisolekut kriisides ja katastroofides, sh rändekriisis toimetulekuks teises proportsioonis kui praegu.
- Kolmandaks, meie põhiseaduses maksimina toodud **eesti keele ja kultuuri hoidmine on muutumas noortele järjest vähem enesest mõistetavaks**. Peaksime näitama, et Eesti üldhariduses ja ka teaduses on humanitaarial tulevikus mitte väiksem, vaid hoopis senisest suurem ja erilisem roll just kultuurilise kestlikkuse tagamisel, seda pakkudes hoopis uues vaates - eesti keele ja kultuuri kui inimkonna kultuurilise 'elurikkuse' hoidmise kontekstis. Sellele tahaksin erilist rõhku panna.

Viis põhilist muutust (järg)

- Neljandaks, **kliimamuutuste mõjul muutub majandus radikaalselt**. Suureneb tarbijate keskkonnateadlikkus. Säästlikkus ning looduslähedus saab kõikehõlmavaks põhimõtteks. Kliimapööre eeldab, et iga inimene on juba põhiharidusega läbi immutatud teadmistest ja oskustest, mis aitavad luua ja kasutada uusi keskkonnahoidlikke lahendusi nii energeetikas, tootmises kui tarbimises ning arvestada igas oma tegevuses keskkonnamõjusid. Praktiliste keskkonnahoiu teadmiste ja säästliku eluviisi oskuste harjutamisel peab haridussüsteem asendama kunagisi igale eestlasele tuttavaid maa-vanavanemate õpetusi. Samas peaks Eesti haridus tekitama noortes valmiolekut ise uusi lahendusi pakkuda, olla ka rahvusvaheliselt nähtavaks 'ökoriigiks'.
- Viiendaks, **areneb välja AI-põhine ja andmeküllane ühiskond, e-Eesti 4.0**. See esitab ülisuuri nõudeid inimeste vaimsele valmisolekule olla nõ juhtivaks partneriks ülikiirelt otsustavale ning tohutuid teabehulki läbi hekseldavale tehisarule. Muutuvad nii töösuhted ja -vormid kui ka avaliku elu ning kodanike osalemise viisid riigi asjade otsustamises. Ka neid uute tehnoloogiate kasutamise eelduseks olevaid tehnilisi, analüütilisi ning kommunikatsiooni oskusi tuleb üldhariduse raames kõigis lastes-noortes arendada, et vähendada digivõimaluste ja andmete paljususe poolt paratamatult võimendatavat ebavõrdsust. Samas muutuvad selles uues keskkonnas ka haridusinstituutsioonid, teisenevad õppimise ajalised ja ruumilised piirid ning õppurite, õpetajate ja vanemate rollid.

2040 õpiradadele astuv uus põlvkond- missugune ta on? Mõned oletused...

- Need lapsed ja nende vanemad on üle elanud Ukraina sõja ja loodetavasti pääsenud 3nda maailmasõja ohust.
- Nad keskkonnatundlikud, kasvanud keset kliima- ja rändekriise, kuid paljud neist pole käinud metsas ega paljajalu murul
- Nad on sünnist saati nutipõlvkond, kelle jaoks virtuaalreaalsus ja tehisaru on sama kodused kui kaisukaru.
- Nad suhtlevad oma põlvkonnaklaaslastega välgukiirusel ülemaailmselt. Nende suhtluspartneriteks on robotid ja avatarid, kuid nad on võivad olla suurtes raskustes, kui peavad kontakti saama pärisinimestega
- Neil puudub 'loomulik' ajaloomälu, meie ajalooline kogemus on nende jaoks sama kaugel ja 'müütiline' kui meile Kreutzwaldi aeg.
- ???

Mitmekesisuse väljakutsed

- Peame arvestama, et ühiskonna sees kasvab kultuuriline mitmekesisus ja individuaalsete võimaluste ning valikumustrite rohkus
- Uus lapsevanemate põlvkond on hoopis suuremate sisemiste lahknevustega, ehkki üldjoontes palju võimekam kujundama oma laste enesejuhtimise oskusi, nutivõimekust, individuaalseid ambitsioone ja tarbimisharjumusi
- Kui tahame, et Eesti haridussüsteem kujundaks uut põlvkonda, kes viiks Eestit edasi, säilitades samal ajal ka ajaloolise sideme meie rahvuslike väärtustega, siis peame sihiteadlikult ühendama praeguse haridustraditsiooni väärtused uue põlvkonna väärtuste ja harjumustega
- See uus olukord nõuab meilt eesti kultuuri kestmise, ühtluskooli säilitamise ning haridusliku ebavõrdsuse vähendamise põhimõtete kaasajastamist, nende praktilise sisu värsket mõtestamist

International Summit of the Teaching
Profession 2024. Singapore, April 22-24th.
Organized by *Education International* and
Singaporean Government

Education International (founded 1993) is a global federation of teacher's trade unions, consisting of 383 member organizations in 178 countries and territories. Eestist liikmed: Eesti haridustöötajate liit, Universitas.

2024 aprillis - *International Summit of the Teaching Profession* Singapuris! Sealt pakett soovitusi (59!) hariduselu edendamiseks järgnevatel kümnenditel.

Soovituste autorid/kollektiivne aju - ***The UN High-Level Panel on the Teaching Profession (HLPTP)***, appointed by Secretary General António Guterres.

Järgnevalt mõned paneeli soovitustest pörkuvat teemat, mis võiksid haakuda ka aastaga 2040 Eestis!

Allikas: International Summit of the Teaching Profession 2024.
<https://www.ei-ie.org/en/item/28491:international-summit-of-the-teaching-profession-2024-reimagining-education-realising-potential>

HLPTP üldine sõnum: uus haridus ja võtmekompetentsid!

Key competencies for transformed education include:

- analytical and critical thinking, anticipatory skills
- self-awareness and a sense of connectedness and belonging to a common and diverse humanity and planet earth
- empowerment, agency and resilience
- respect for diversity
- decision-making skills, collaborative skills, adaptive and creative skills, citizenship skills, peaceful conflict resolution and transformation skills
- media and information literacy, communication and digital (AI) skills.

Muutunud (võrreldes varasemate “tulevikuoskuste” loenditega) rõhuasetused: esikohal **mõtlemisoskused** (analytical and critical thinking, anticipatory skills); uuea **seotus ja kuulumine** (a sense of connectedness and belonging to a common and diverse humanity and planet earth); **digioskustel** fookus AI-l. Neist räägimegi!

Mõtlemisoskused!

HLPTP: Analüütiline, kriitiline ja loominguline mõtlemine!

*“Teachers should be prepared to be not only providers of information but also active and innovative guides and leaders of their students’ learning and social development process, in order to support the development of **higher-order thinking skills**, problem solving and the ability to learn independently and cooperatively. (High-order thinking skills involve critical, creative, and analytical thinking that allow individuals to solve complex problems and generate new ideas).*

Taust: navigeerimine info üleküllases infomaailmas, faktid ja nende mõtestamine, müstika ja uhhuu levik, deprofessionaliseerumine ...

Mida “mõtlemisoskuste kultiveerimine” tähendab Eesti 2040 jaoks?

Seotus ja kuulumine!

HLPTP: vähem individuaalset võistlemist! *“Learning should be based on principles of cooperation and solidarity, not exclusion and individualistic competition, and should foster relationships, empathy, compassion, ethics and environmental and social consciousness, no matter which learning pathway is undertaken”.*

HLPTP: globaalne vaade! *“Teachers should be trained to prepare learners to be active and responsible **global citizens** in their own communities, in their countries and in the world in order to advance human rights. Teachers should guide learners in their understanding of social justice, respect for diversity and global solidarity. In this way, teachers can sow the seeds of a culture of peace.*

Taust: fragmenteeruv, turbulentne, kaklev maailm!

Mida globaalne ja empaatiline hoiak tähendab Eesti 2040 jaoks?

Sõprus AI-ga!

HLPTP: *Technology is a transformative force in education. The digital revolution and artificial intelligence must be pedagogically harnessed by teachers and integrated through active and human-centred teaching and learning methods and practices. Such tools should not become a substitute for teachers, but rather should empower teachers to guide their learners' quest for inquisitive, critical, creative and lifelong learning. AI tools are more trustworthy if they are framed with the “**human -in-the-loop**” idea. This is particularly the case for generative AI, which entails some other risks such as the reliability and traceability of information.*

Taust: AI saabumisega seotud määramatus, puudub AI pedagoogiline filosoofia!

Milline peaks/saaks/võiks olla AI roll Eesti hariduses aastal 2040?

HLPTP küsimused poliitikutele: kus on õppekavareform ja tulevikuoskused?

*“Is there an opportunity for teacher unions and governments to develop **a joint vision on the curricular reforms** needed to ensure students acquire the competencies needed for the future, including digital, green and global skills?*

*How can teacher unions and governments work together to ensure that professional development and training opportunities available to teachers meets their needs **to effectively and confidently teach future competencies?**”*

Eesti uue haridusvisiooni idud
peaksid ilmuma nähtavale meie
foorumi homsel mõttetalgul !